

A DOKUMENTALISTA KÉPZÉS KÖTETLEN MÓDSZERE
FRANCIAORSZÁGBAN

Cestac, Françoise^{1/}

Párizs

Az UFOD elsősorban Párizsban, de az egész országban az elmúlt husz év folyamán számos dokumentalista képző tanfolyamot rendezett.

Ezeket a tanfolyamokat az oktatás a hagyományos pedagógiai módszerekkel folyt, azaz az "oktatók" átadták ismereteiket a hallgatóknak, az "oktatottak"-nak.

Ezt a hagyományos oktatási módszert nevezik a franciák "enseignement directif"-nek, azaz a megszabott, irányított, "kötött" oktatási módszernek.

A minden irányban tapasztalható fejlődés a pedagógiában is jelentkezik, új oktatási formákat keresnek és valósítanak meg, melyeknek egyike az "enseignement non directif", azaz a "kötetlen" oktatási módszer. Ezt az oktatási módszert választotta és dolgozta ki az UFOD a szükséges ismeretek elsajátítására a dokumentáció készítésénél és felhasználásánál.

Mi e módszer lényege?

Elsősorban az, hogy az eddig kialakult "oktató-hallgató" viszony "dokumentalista és felhasználó" közötti kapcsolattá alakul át. E viszonylatban az oktató a tanulók "információs forrása", aki felvilágosít, informál és kérdéseikre megadja a szükséges tájékozta-

^{1/} Françoise CESTAC asszony, az UFOD /Union Française des Organismes de Documentation = Francia Dokumentációs Szervezetek Egyesülése/ ügyvezető igazgatója, budapesti látogatása alkalmával 1966. december hó 9-én az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központban az UFOD dokumentalista képző tevékenysége és oktatási formái, módszerei tárgyában tartott előadásának ismeretése.

tést. Az információ birtokában ugyanugy konzultálható, mint minden írott, hangrögzített vagy audio-vizuális információ forrás. Ő a szakértő, aki a munkacsoport rendelkezésére áll.

Ilyen körülmények között a tanulni - információt szerezni - kívánó munkacsoport sajátmaga irányíthatja képzését, ezért nevezik ezt a kötetlen rendszert "önképző-oktatási formának", vagy "pedagógiai önigazgatásnak" is.

A tanfolyam vezetősége feltételezi, hogy a dokumentalista képzésre jelentkezők rendelkeznek alapfoku műszaki ismeretekkel. Ezeknek a műszaki ismereteknek bővítése a dokumentalista képzés fontos részét képezi.

Melyek az ismeretek megszerzésének lehetőségei egy kötetlen oktatási forma keretei között?

Az UFOD - két évtizedes oktatási tapasztalatai alapján - "integrális tanfolyam anyagot" dolgozott ki, gondosan összeválogatva azokat az ismereteket, melyeknek elsajátítása a dokumentalisták részére kívánatos, sőt szükséges. Ezt a tananyagot a dokumentációs tanfolyam hallgatóinak rendelkezésére bocsátja. Ennek előnyei:

- lehetőséget nyújt arra, hogy viszonylag rövid idő alatt jelentős mennyiségű ismeretanyagot adjon át a hallgatóknak, pontos fogalmazással, a félreérthetőség minimális veszélyével;

- a tudomány és technika fejlődése során jelentkező új ismeretanyagot a régebbiekhez csatolva, azokat kiegészítik, továbbá

- kapcsolatok létesülnek az ország különböző részein dolgozó dokumentalisták és nem utolsósorban a Franciaországon kívül élő, francia nyelvet beszélő dokumentalisták között;

- viták fejlődhetnek ki a munkaértekezletek alatt és egyes kérdések az érdekeltek előtt világosabbakká válnak.

Hasonló kísérleteket végeztek más nagy francia felsőoktatási intézményekben is, mint pl. a Nancy-i Bányászati Főiskolán, Lyonban a Közgazdaságtudományi Egyetemen stb.

A 60 előadásból álló, összesen mintegy 6000 oldalas oktatási anyag, melyet minden tanfolyami résztvevő kézhez kap, a következő 5 fejezetre tagozódik:

1. Feltárás
2. Azonosítás
3. Elemzés
4. Közreadás és terjesztés
5. Tárolás

1. FELTÁRÁS

vagyis a dokumentációs források feltárása. Ez a tevékenység főleg a nyomtatott dokumentumokkal /könyvek, folyóiratok, értekezések, jelentések, monográfiák, szabadalmak, újságok, bulletinek/, valamint a fényképeken, filmekben, hanglemezekben és hangszalagokon rögzített információk anyaggal kapcsolatos. Azonkívül információs források lehetnek még az egyes személyek, csoportok, szervezetek közötti ismeretátadás, így pl. beszélgetés, interjú, szemináriumok, kongresszusok, konferenciák.

Az előadás érinti - a tájékoztatás vonatkozásában - korunk jellemző tünetét, a tudományos, műszaki és gazdasági tárgyú szakirodalom növekedését. Ezzel egyidejűleg egyre intenzívebben jelentkeznek az igények egy-egy tárgykörben megjelent közlemények iránt.

Statisztikai adatokat közölnek a különféle nyelveken megjelent dokumentumokról. Tárgyalják az információszolgáltatás gátló körülményeit, így a gazdasági vagy katonai vonatkozású információk titkos voltát, továbbá a távolságot, időt, költségeket és ezek kihatásait.

Foglalkoznak az információ fogalmával, az információ és dokumentáció kapcsolatával, a közlés fogalmával és módszereivel, a sajtó és a reklámok, a közéleti, gazdasági és közjogi kapcsolatok szerepével.

Ismertetik az információkutatás módszerét, annak gyakorlati lehetőségeit. Itt említik a szellemi tulajdonjog, szerzői jog, tárlmányi szabadalmi jog kérdéseit is.

2. AZONOSÍTÁS

Ezt a tevékenységet a dokumentumoknak szabályos jelzetekkel történő ellátása képezi. Megállapítják a feltárt dokumentum jellegét, pl. könyv, folyóirat, fénykép, hanglemez, /egyéb audio-vizuális eszköz/, továbbá e fejezetben tárgyalják a transliteráció kérdését, a táblázatok, statisztikai adatok feltüntetését. Ismertetik az anyag gyors áttekintéséhez szükséges gyorsolvasás technikáját /diagonális olvasás/. Foglalkoznak továbbá a dokumentumok felosztásával: mi a különbség az eredeti dokumentum és a reprodukció, a primer, szekunder és tercier dokumentációs anyag között. Tárgyalják a különféle raktározási rendszereket: a szárendes, betű- és szárendi, időrendi és földrajzi tárolási módszereket.

3. ELEMZÉS

Az oktatási anyag e fejezetében a lényegét visszaadó tartalmi elemzés, /kivonatolás, referálás/ készítésének módját részletezik. Ismertetik az objektív és szubjektív, a kritikai és a népszerűsi-

tés célját szolgáló elemzések készítési módját.

A dokumentum tartalmi elemzése az elemzést végző személytől a legjobb képességeket igényli. Törekednie kell a tárgyilagosságra, de számolni kell az elemzést végző személynek és annak a személynek a szubjektivitásával, aki részére a dokumentáció elsősorban készül, sőt még azokéval is, akik azt egy későbbi időpontban akarják felhasználni. Amikor több dokumentumot egyidejűleg elemzünk, szintézis készítésről beszélünk.

Nyelvtani téren nagy súlyt helyeznek az érthető fogalmazásra és a helyes mondatképzésre, a nyelv szókincsének kihasználására, hogy a tömör tartalmi ismertetés az adatok ismertetése mellett élvezetes legyen.

Végül a fordítás kérdésével foglalkoznak: az ember által végzett fordítási munkákkal, a terminológiával, a szótárak és értelmező szótárak használatával, azok jelentőségével, a fordítási utmutatásokkal, majd a gépi fordítással.

4. KÖZREADÁS ÉS TERJESZTÉS

Ismertetik a közreadás sajátos módszereit, eszközeit és berendezéseit, mint pl. a helyszínen adott felvilágosítás, a dokumentumok kölcsönzése, az időszakosan megjelenő dokumentumok körözése stb. A közreadás során foglalkoznak a kéziratok előkészítési módjával, levelek, feljegyzések, jelentések szövegezésével, továbbá a gépirással, másolatok, sokszorosítások készítési módjaival, a stencilezéssel és duplikátorokkal.

Részletesen ismertetik a fényképek, mikrokópiák készítését, a legfontosabb fényképészeti berendezéseket. A nyomdai ismeretek terén tárgyalják a tipográfiai kialakítást, a betűtípusokat, a nyomtatás technikáját és berendezéseit, az ezekhez szükséges anyagokkal, úgymint papír, festék, ragasztók stb. Összehasonlításokat végeznek az egyes eljárások költségei ill. gazdaságossága között. Foglalkoznak a felhasználók szükségleteinek operatív tanulmányozásával, a piackutatással és a publicitással.

5. TÁROLÁS

Ismertetik a különböző osztályozási rendszereket, elsősorban a DEWEY-féle osztályozási rendszert, az abból kifejlődött Egyetemes Tizedes Osztályozást /ETC/ és a RANGANATHAN-féle osztályozási rendszert. Kitérnek az iparági területek speciális osztályozási rendszereire, pl. kohászat, hegesztés, gumiipar, textilipar, munkavédelem, automatikus szabályozás, nukleáris energia stb.

A keresés és válogatás munkájával kapcsolatban ismertetik a különböző karton- és katalóguscédula rendszereket, a peremlyukkártyákat, a résejt lyukkártyákat, a törzskártyákat, a vizuális lyukkártyákat stb., részletesen foglalkoznak a lyukszalagos visszake-

reső módszerrel, a fotografikus és mágneses adattároláson alapuló keresési módszerekkel. Összehasonlítják az egyes eljárások költségeit és gazdaságosságát.

A tárolási eszközöknél és módszereknél ismertetik a kartontároló fiókokat, szekrényeket, butorokat, az anyagmozgatási rendszereket, a helyes tárolás feltételeit, a konzerválás eszközeit, a klimatizálás feltételeit és a biztonsági berendezéseket. E kérdések taglalásakor kitérnek a munkahelyek ergonómiájára, a munkaigényességre, az elvégzett munka felmérésére. Tárgyalják a dokumentációs tevékenység strukturáját, a hálózati kérdéseket, a dokumentációs központok, alközpontok, irodák, vállalati dokumentációs szolgálatok, valamint a nemzetközi, országos és közintézmények és magánvállalatok szerepét. Elemzik az optimális dokumentációs hálózat kiépítésének lehetőségeit, valamint a dokumentációs szervezetek kialakulását és működését a világ vezető államaiban, így az USA-ban, a Szovjetunióban, Angliában, Japánban, Latin-Amerikában stb.

A dokumentáció hatékonyságának feltételei között nagy szerepet játszik a hozzáférhetőség, az olvashatóság, érthetőség; továbbá, hogy az információ tartalma megfelel-e a valóságnak, a tartalom eredetisége, tömöríthetősége vagy kivonatolhatósága, közzétételi lehetősége, szelektivitása, mulékonysága vagy időállósága. Ezeknek a kritériumoknak figyelembevételével példákat hoznak fel arra, hogyan számítható ki egy dokumentációs szervezet hatékonysága.

Az elmondottak alapján megállapítható, hogy a dokumentációs tevékenységi körök összességükben is egymásra hatnak és együttesen alkotják a munka lényegét, a különböző nagyságrendű dokumentációs szervek, központok, alközpontok, irodák tevékenységét.

Ez a nagyvonalakban vázolt, nagyterjedelmű tananyag, melyet az UFOR sajátos, kötetlen módszerével a dokumentalista képző tanfolyam résztvevőinek rendelkezésére bocsát, át van szöve gondolkodásra készített, gyakorlati feladatokkal, mely élénk vita tárgyát képezi a résztvevők és az oktatást irányító tanfolyamvezetőség között.

A Párizsban rendezett tanfolyamok hallgatói számára a tanfolyam elvégzése után három heti gyakorlat kötelező. A gyakorlatot az UFOR egyik tag-vállalatánál tartják.

A levelező tanfolyamok hallgatói a tanfolyam befejezése után nyolcnapos bentlakásos összefoglaló elméleti és gyakorlati oktatásban részesülnek a Párizson kívül eső Royaumont kulturközpontban.

Ezeken a tanfolyamokon kívül - melyeket évente két-két alkalommal indítanak - az UFOR rendszeresen szervez továbbképző tanfolyamokat a dokumentáció gyakorlati kérdéseiről, fejlesztési lehetőségeiről, kezdeményezésekről. Ezeket a rövidebb tanfolyamokat évente 12 alkalommal két szinten tartják:

a/ A dokumentáció technikájáról, a különböző dokumentációs szervezetek felelős vezetői részére;

b/ A dokumentáció gyakorlatáról, a dokumentációs munkát végző műszaki és adminisztratív dolgozók részére.

Ezekon a konzultációkon résztvehetnek szintén vidéki és Franciaül beszélő külföldi dokumentalisták is.

: :

Összefoglalásul, az elmondottakban ismertettük az UFOD kötetlen oktatási módszereit és tematikáját. Milyen következtetéseket vonhatunk le erről az oktatási rendszerről?

A hagyományos módszerrel ellentétben - amikor a tanár átadja ismereteit a hallgatóknak és az "oktató-oktatott" viszony alakul ki, - szemben áll a másik, a kötetlen oktatási forma, melynél az előre elkészített tananyagot a hallgatók között szétosztják. A tanfolyam résztvevői sajátmaguk aknázzák ki a tananyagban foglalt dokumentációs és információs ismereteket, ill. sajátítják el azokat. Tehát szélsőséges értelemben nézve, a hallgatók úgy vehetik oktatókat, mint "információ szolgáltatókat", akik részükre megadják a szükséges válaszokat. Így a tanulók mint "felhasználók" szerepelnek. Ily módon megjelenik a "dokumentációs tanácsadás" új fogalma is, az a szerep, melyet jelenleg az UFOD betölt.

o o

CESTAC, F. Mrs.: An informal training method for documentalists in France

The French Association of Documentation Organs /UFOD = Union Française des Organismes de Documentation/ is organizing regular training courses for documentalists since 20 years. The recently revised and up-to-date curriculum contains the entire field of information activities as: detection, identification, analysis, dissemination and storing of data.

The methods of training applied differ considerably from the usual ones. The impart of knowledge is directly connected to the actual and special interest of the students and rendered informal by a lively discussion and conversation between the lecturer and the audience. The students themselves are representing the user and its needs during the training, so they can judge the different forms and efficiency of information services. The curriculum embraces also the study of human abilities for rendering information, as well as the various means and equipment for processing and disseminating information.

o + o

CESTAC, Ф.: Подготовка документалистов во Франции

Уже 20 лет, как Союз Французских документационных организаций, действующий в Париже, (UFOD = Union Française des Organismes de Documentation), регулярно организует курсы по подготовке документалистов. Недавно пересмотренная, современная учебная программа охватывает все области информационной деятельности, как то: обработка, отождествление, анализ, выдача и хранение.

Применяемые методы обучения существенно отличаются от общепринятых. Передача сведений приспособлена непосредственно к актуальным профессиональным интересам слушателей курсов, и получает непринужденную форму в виде оживлённой дискуссии и непосредственного разговора между лектором и слушателями. Во время лекций и других занятий слушатели представляют потребителей информации, и таким образом, могут самолично оценивать различные формы передачи информации и их целесообразность. Учебные программы распространяются также и на изучение способностей, необходимых для информационной деятельности и на ознакомление с различными средствами и оборудованием для подготовки и распространения информации.

§ = §

CESTAC, F. Frau: Ausbildung von Dokumentalisten in Frankreich

Die Union der Französischen Dokumentationsorgane /UFOD = Union Française des Organismes de Documentation/ organisiert bereits seit 20 Jahren Kurse zur Ausbildung von Dokumentalisten. Das unlängst überarbeitete zeitgemäße Lehrprogramm umfasst das ganze Gebiet der Informationstätigkeit, wie: Erfassung, Identifikation, Analyse, Verbreitung und Speicherung.

Die angewandten Lehrmethoden unterscheiden sich beträchtlich von den üblichen. Die Übermittlung der Kenntnisse wird unmittelbar den aktuellen und fachlichen Interessen der Teilnehmer des Kurses angepasst und durch lebhafte Diskussion und Konversation zwischen dem Vortragenden und der Zuhörerschaft ganz zwanglos gestaltet. Die Zuhörer repräsentieren während des Unterrichtes die Benutzer der Information, so dass sie hiedurch selbst die verschiedene Formen und Zweckmäßigkeit der Information beurteilen können. Das Unterrichtsprogramm erstreckt sich auch auf das Studium der zur Informationstätigkeit erforderlichen Fähigkeiten, sowie auf die verschiedenen Mitteln und Einrichtungen zur Aufbereitung und Verbreitung der Information.

.§.

CESTAC, F. Mme: La méthode "non-directive" de l'enseignement des documentalistes en France

L'Union Française des Organismes de Documentation /UFOD/ qui réside à Paris organise régulièrement des cours pour la formation des documentalistes. L'auteur expose le système et les sujets de l'enseignement moderne dernièrement remanié, qui comprend les cinq domaines principaux de la documentation: la détection, l'identification, l'analyse, la diffusion et le stockage.

Le système d'enseignement lui-même n'est pas conventionnel, parce qu'il applique avec beaucoup de succès des méthodes directes.

Le programme d'enseignement comporte - en dehors des connaissances fondamentales pour la préparation des documents - entre outre les capacités humaines, les moyens nécaissaires pour l'activité du documentaliste, les systèmes appliqués, l'efficacité de la documentation et l'activité des organismes d'information dans la préparation, l'édition et la diffusion des documents.

Dernièrement les difficultés et les perspectives de l'activité des documentalistes sont traitées.

"" ""